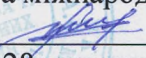

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання
історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту історії, права
та міжнародних відносин

 Олександр ЖУКОВ
«28» серпня 2025 р.

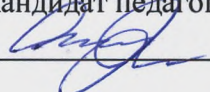
**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ ПОСТСЕРЕДНЬОВІЧНОГО СХОДУ**

**Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 032 Історія та археологія
Освітньо-професійна програма Історія та археологія**

**Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мова навчання українська**

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту історії, права та
міжнародних відносин
«28» серпня 2025 р.

Голова Світлана МОЦАК,
кандидат педагогічних наук, доцент

Суми – 2025

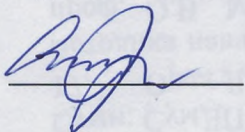
Розробник:

Жуков О.В., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін
Протокол № 1 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Моцак С.І., к. пед. н., доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Бакалавр	Обов'язкова
		Рік підготовки:
		3-й
		Семестр
		1-й
		Лекції
		20 год.
		Практичні, семінарські
		26 год.
		Лабораторні
		Самостійна робота
		72 год.
		Консультації:
		2 год.
Загальна кількість годин – 120		Вид контролю: залік

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Історія постсередньовічного Сходу» полягає у поглибленому вивченні та оволодінні науковими знаннями з історії країн Сходу на рубежі та у постсередньовічний періоди.

Навчальна дисципліна «Історія постсередньовічного Сходу» входить до переліку вибіркового компонентів освітньо-професійної програми (цикл професійної підготовки).

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**:

ІК 1. Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі історії та археології або у процесі навчання, здійснювати аналіз історичних явищ і подій, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 2. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань та стратегій/способів мислення.

ЗК6. Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.

ЗК12. Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **фахових компетентностей**:

ФК1. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК2. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

ФК 4. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.

ФК 9. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія постсередньовічного Сходу» базується на знаннях таких дисциплін як «Історія середніх віків», «Історія середньовічного Сходу», та інших, раніше вивчених.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1. Знає історичну, археологічну термінологію й наукову періодизацію історичних процесів.

ПРН 2. Знає та розуміє основні концепції, теорії та етапи розвитку історичної науки.

ПРН 3. Знає та розуміє історіографію для аналізу сучасних наукових дискусій із проблем історії, археології.

ПРН 4. Уміє визначати мету, формулювати завдання та обирати шляхи їх виконання, структурувати й візуалізувати навчальний матеріал та результати наукових досліджень.

ПРН 5. Уміє орієнтуватися в науковій періодизації, порівнювати історичні процеси вітчизняної та всесвітньої історії, виявляти тенденції міжнародних відносин, пов'язані з геополітичними чинниками.

ПРН 7. Уміє інтегрувати досягнення інших гуманітарних наук для вирішення актуальних питань історії та археології під час проведення досліджень та викладання історії.

ПРН 9. Уміє використовувати інструменти демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності.

ПРН 11. Створює тексти та короткі описи (есе) на підставі історико-археологічної інформації, які можуть бути використані в журналістиці, в місцевих органах влади, музеях тощо.

ПРН 12. Творчо використовує теорії й досвід у процесі вирішення соціальних і професійних завдань.

ПРН 13. Пояснює та аналізує суспільні явища, процеси й тенденції у державі та світі, концепцію сталого розвитку людства.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів

Поточний контроль	Разом	Сума
Поточний контроль	50	100
50		
Контроль самостійної роботи	50	
50		

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального навантаження шляхом поточного та підсумкового контролю. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **50 балів:** участь у *семінарах* – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **50 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе тощо.

Разом – **100 балів.**

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
4,5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує історичні та генеалогічні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень та окремих прикладах з історичної практики або власного родоvodu. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
2,3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує історичні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.

1	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає історичні явища та процеси; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
0	Відсутність на занятті

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Добре
74-81	C	
64-73	D	Задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normativno-pravova-baza>).

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Історія країн Азії та Африки» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- підготовка доповідей, есе, презентацій. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до

результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

Питання для самоконтролю:

1. Типові риси та особливості розвитку індуїстської цивілізації нові часи.
2. Типові риси та особливості розвитку китайсько-конфуціанської цивілізації в нові часи.
3. Типові риси та особливості розвитку ісламської цивілізації в нові часи
4. Вплив західної цивілізації на країни Азії та Африки в нові часи.
5. Причини та наслідки колоніальної експансії європейських держав в Азії та Африці в нові часи.
6. Методи та результати діяльності Ост-Індських компаній в нові часи.
7. Вклад українців у розбудову відносин європейців з країнами Азії та Африки в нові часи.
8. Причини, внутрішні й міжнародні наслідки утворення Цінської імперії.
9. Державний лад імперії Цін ХУІІ-ХУІІІ ст.
10. Ідеологічна система імперії Цін ХУІІ-ХУІІІ ст.
11. Економічна система імперії Цін ХУІІ-ХУІІІ ст.
12. Зовнішньополітична доктрина Цінської імперії ХУІІ-ХУІІІ ст.
13. Російсько-китайські відносини в ХУІІ-ХУІІІ ст. та роль у них українців.
14. Виникнення сьогунату Токугава.
15. Економічний та політичний лад сьогунату Токугава ХУІІ-ХУІІІ ст.
16. Організація й підготовка самураїв у сьогунаті Токугава ХУІІ-ХУІІІ ст.
17. Зовнішня політика сьогунату Токугава в ХУІІ-ХУІІІ ст. Російсько-японські зв'язки.
18. Вклад європейців у культуру й спосіб життя японців (ХУІІ-ХУІІІ ст.).
19. Виникнення імперії Великих Моголів.
20. Політична система імперії Великих Моголів (ХУІ-ХУІІІ ст.).
21. Економічний лад імперії Великих Моголів (ХУІ-ХУІІІ ст.).
22. Національні й релігійні відносини в імперії Великих Моголів (ХУІ-ХУІІІ ст.).
23. Міжнародні зв'язки імперії Великих Моголів (ХУІ-ХУІІІ ст.).
24. Британське завоювання Бенгалії.
25. Боротьба маратхів за створення незалежної держави.
26. Боротьба Майсура за незалежність.
27. Боротьба сикхів за незалежність Пенджабу.
28. Економічний і суспільний лад афганських племен на початок нових часів.
29. Створення афганської держави Дуррані, її внутрішня й зовнішня політика.
30. Економічне й політичне становище Ірану на початок нових часів.
31. Встановлення влади Каджарської династії в Ірані.
32. Завоювання турків у ХУІ-ХУІІ ст. Формування й розширення Османської імперії.
33. Політична система Османської імперії в ХУІ-ХУІІІ ст.
34. Економічні відносини в Османській імперії ХУІ-ХУІІІ ст.

35. Зовнішня політика Османської імперії в XVI-XVIII ст. Режим капітуляцій.
36. Кримське ханство в складі Османської імперії в XVI-XVIII ст.
37. Розвиток арабських земель в складі Османської імперії в XVI-XVIII ст.
38. Російсько-турецькі відносини в XVI-XVIII ст.
39. Українсько-турецькі відносини в XVI-XVIII ст.
40. Криза Османської імперії в кінці XVII-XVIII ст.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Історія постсередньовічного Сходу» передбачає вивчення економічних, політичних, соціальних, ідеологічних, культурних процесів у провідних державах Азії та Африки від XVI ст. до поч. XXI ст.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Предмет і завдання курсу “Нова історія країн Азії та Африки”.

Зміст курсу . Хронологія. Проблеми методології. Цивілізаційний підхід до вивчення історії Сходу як найбільш конструктивна методологія. Цивілізаційні теорії А.Дж.Тойнбі, Ф.Броделя, Л.С.Васильєва, С.П.Хантингтона, А. і Х.Тоффлерів та ін. Українська орієнталістика. Основна література з курсу.

Тема 1. Цивілізації Сходу в нові часи.

Поняття цивілізації. Характеристика основних цивілізацій Сходу на рубежі середніх віків та постсередньовіччя: китайсько-конфуціанської, індустської, ісламської. Контакти цивілізацій між собою і з європейськими державами.

Тема 2. Виникнення колоніальної системи. Колоніалізм як суспільно-політичне і економічне явище.

Колоніальна експансія європейських держав. Перші колоніальні надбання Португалії, Голландії, Англії, Франції та ін. Промисловий капіталізм та нові форми колоніальної експлуатації.

Тема 3. Китай під владою маньчжурської династії Цін у XVII-XVIII ст.

1. Селянська війна XVII ст. Маньчжурське завоювання Китаю.

Економічне та політичне становище Китаю в сер. XVII ст. Селянська війна в провінції Шаньдун. Лі Цзичен. Падіння імперії Мін. Встановлення влади маньчжурської династії Цін.

2. Економічний і політичний лад імперії Цін.

Земельно-податкові заходи цінських властей. Становище міст, цехового ремесла, мануфактур, торгівлі. Державний лад. Конфуціанство – офіційна ідеологія. Пригноблення китайців та інших народностей.

3. Зовнішня політика

Завойовницькі походи маньчжурських правителів. Доктрина “Серединної імперії”. Взаємовідносини з державами Заходу та Росією. Самоізоляція Китаю.

Тема 4. Сьогунат Токугава в ХУІ-ХУІІІ ст.

1. Політичний лад сьогунату Токугава.

Феодална війна на рубежі ХУІ-ХУІІ ст. Встановлення режиму Токугава. Структура сьогунату, його ідеологія. Система управління і контролю над всіма верствами населення.

2. Соціально-економічний лад

Аграрні відносини. Міста, ремесло, торгівля. Діяльність торгівельно-лихварського капіталу. Розшарування і обезземелювання селян

3. Зовнішня політика

Спроби європейських держав проникнути у Японію. “Закрит-тя” Японії, політика самоізоляції.

Тема 5. Імперія Великих Моголів у ХУІ-ХУІІІ ст.

1. Політичний і суспільний лад імперії Великих Моголів

Завоювання Бабура. Створення імперії Великих Моголів. Деспотичний державний лад. Організація класу феодалів. Військово-ленна система.

Структура індійського суспільства, суспільні групи і касты. Релігійні відносини.

2. Економічні відносини

Община – основа аграрного ладу. Місто, ремесло, торгівля. Проникнення європейців в Індію. Встановлення торгової монополії європейців на морських шляхах Індії.

3. Криза держави Великих Моголів

Загострення суперечностей в індійському суспільстві. Посилення сепаратизму. Виникнення Маратхської держави. Розпад імперії Великих Моголів.

Тема 6. Османська імперія в ХУІ- ХІІІ ст.

1. Політичний лад Османської імперії.

Деспотичний режим султанів-халіфів. Військово-ленна система. Роль ісламу. Становище нетурецьких і неісламських народів. Османське суспільство в ХУІІ ст.

2. Економічна система

Аграрні відносини. Розвиток ремесла і торгівлі в різних частинах імперії. Система збору податків.

3. Зовнішня політика

Загарбницькі війни Османської імперії в Східній Європі, в Україні, на Кавказі. Війни з Австрією і розгром турків під Віднем. Виникнення “східного питання”. Боротьба великих держав за вплив у різних частинах імперії.

7.3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Цивілізації Сходу в постсередньовічні часи.	2	
2	Виникнення колоніальної системи. Колоніалізм як суспільно-політичне й економічне явище.	2	
3	Китай під владою маньчжурської династії Цін в ХУІІ-ХУІІІ ст	4	
4	Сьогунат Токугава в ХУІІ-ХУІІІ ст.	4	
5	Імперія Великих Моголів у ХУІ-ХУІІІ ст.	4	
6	Османська імперія в ХУІ-ХУІІІ ст.	4	
Разом		20	

7.4. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Схід і всесвітня історія.	4
2	Китай під владою маньчжурської династії Цін у ХУІІ-ХУІІІ ст..	6
3	Імперія Великих Моголів у ХУІ-ХУІІІ ст. Британське завоювання Індії.	6
4	Сьогунат Токугава в ХУІІ-ХУІІІ ст. Суспільно-економічні перетворення в Японії.	6
5	Османська імперія у ХУІІ-ХУІІІ ст	4
Разом		26

7.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Держава Чосон після завершення епохи середньовіччя.	8
2	В'єтнам після завершення епохи середньовіччя..	8
3	Країни Індокитаю після завершення епохи середньовіччя..	8
4	Іран після завершення епохи середньовіччя..	8
5	Середня Азія і Казахстан після завершення епохи середньовіччя.	8
6	Афганістан після завершення епохи середньовіччя. .	8
7	Ефіопія після завершення епохи середньовіччя..	8
8	Судан після завершення епохи середньовіччя.	8
9	Тропічно-екваторіальна та Південна Африка після завершення епохи середньовіччя.	8
Разом		72

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Кириченко В.П. Нова історія Азії, Африки та Латинської Америки.- К., 2003.
2. Рубель В.А. Нова історія країн Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII - друга половина XIX ст.): Навчальний посібник. – К., 2007.
3. Сергійчук І.М. Китай у нові та новітні часи. – Суми, 2006.
4. Історія сучасного світу: соціально-політична історія ХУ-ХХ століть. Навч. посібник / За ред. Ю.А. Горбаня.- К.: Знання, 2007.- 439 с.
5. Ігнат'єв П.М. Країни Азії: Навчальний посібник.- 2-ге вид. / П.М.Ігнат'єв.- Чернівці: Книги-XXI, 2006.- 424 с.
6. Киктенко В.О. Нарис історії українського китаєзнавства. ХУІІІ – перша половина ХХ ст.: дослідження, матеріали, документи. – К., 2002.
7. Рубель В.А. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність. – К., 1997.
8. Петренко О.М. Країни Близького Сходу: Довідник/О.М. Петренко .- К.: Наукова думка, 2000.- 472 с.
9. Сергійчук І.М. Китай в нові та новітні часи. Практикум: Навчальний посібник./ І.М. Сергійчук.- Суми: Університетська книга, 2006.- 329 с.

Додаткові:

- Абрамова С.Ю. Африка: четыре столетия работорговли. – М., 1992.
- Антонова К.А., Бонгард-Левин Г.М., Котовский Г.Г. История Индии.- М., 1998.
- Бонгард-Левин Г.М. Индийская цивилизация. – М., 1993.
- Ванина Е.Ю. Идеи и общество в Индии ХУІ-ХУІІІ вв. – М., 1993.
- Еремеев Д.Е., Мейер М.С. История турок в средние века и новое время. – М., 1992.
- Еремеев И.Р. Ислам. Образ жизни и стиль мышления. – М., 1990.
- История Востока: В 6-ти т. – М., 1999-2005.- Т. 3-4.
- История Китая. – М., 1998.
- История Японии: В 2-х т. – М., 1998.- Т.1.
- Кычанов Е.И. Кочевые государства от гуннов до маньчжуров. – М., 1997.
- Кудрявцев М.К. Кастовая система в Индии. – М., 1992.
- Лещенко Н.Ф. Япония в эпоху Токугава. – М., 1999.
- Майер М.С. Османская империя в ХУІІІ в.: Черты структурного кризиса. – М., 1991.
- Молодяков В.Э. Консервативная революция в Японии. Идеология и политика. М., 1999.
- Мосяков Д.В., Тюрин В.А. История Юго-Восточной Азии: В 2-х ч. – М., 2001-2003. – Ч. 1-2.
- Нефедов С.А. История Поднебесной. Роман истории. – Екатеринбург, 1992.
- Сергеев В.И. Янычары (меч ислама). – Ростов-на-Дону, 2000.

- Синицын А.Ю. Самураи – рыцари страны восходящего Солнца. История, традиции, оружие. - С.-Пб., 2001.
- Петросян Ю.А. Османская империя: могущество и гибель. – М., 1990.
- Петросян И.Е., Петросян Ю.А. Османская империя: реформы и реформаторы (кон. XVIII – нач. XX вв.). - М., 1993.
- Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації. Соціокультурний розвиток людства. – К., 1996.
- Тернбулл С. Самураи. Военная история / Пер. с англ. – С.-Пб., 1999.
- Хироаки Сато. Самураи: история и легенды / Пер. с яп. - С.-Пб., 1999.
- Рубель В.А. Японська цивілізація: традиційне суспільство і державність. – К., 1997.
- Гусева Н.Р. Индия в зеркале веков. Религия. Быт. Культура. – М., 1994.
- Алаев Л.Б. История Востока. Т.5 / Л.Б. Алаев.- М.: Восточная литература, 2006.- 487 с.
- Васильев Л.С. История Востока: Учебник.- В 2-х т. Т.2. / Л.С. Васильев.- М.: Высшая школа, 1993.- 495 с.
- Трощинський В.П., Шевченко А.А. Українці в світі / В.П. Трощинський, А.А.Шевченко.- К.: Альтернатива, 1999.- 352 с.
- Хантингтон С. Столкновение цивилизаций и переустройство мирового порядка / С. Хантингтон.- М.: АСТ, 2003.- 603 с.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою)

1. Навчальні аудиторії, які обладнанні для проведення лекційних і семінарських занять.
2. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання: комп'ютери, мультимедійний проектор, екран.